

INTRODUCCIÓ ALS QUADRES HISTÒRICS DEL PARANIMF DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

El 23 d'octubre de 1879, la Junta Econòmica i Directiva de la Universitat de Barcelona va acordar que es dirigís una comunicació al ministre de Foment per exposar-li la conveniència que es portessin a terme les obres de pintura històrica del Paranimf i altres dependències universitàries.¹ Els assumptes que es tractarien en els quadres serien sis: 1) L'Espanya llatino-visigoda: Concili de Toledo, celebrat l'any 633 i presidit per sant Isidor de Sevilla; 2) L'Espanya àrab: escola i civilització de Còrdova en l'època d'Abd-al-Rahman III el Gran; 3) L'Espanya de la Reconquesta a Castella: el saber d'aquest regne en el temps d'Alfons el Savi; 4) L'Espanya de la Reconquesta a Aragó: els consellers de Barcelona, representats per Joan Marimon i Bernat Capila, es presenten a Torre Octavia, Regne de Nàpols, al rei Alfons V per demanar-li reial cèdula per a la creació d'uns estudis generals o universitaris a la capital del Principat de Catalunya; 5) L'Espanya del Renaixement: la traducció de la Bíblia Políglota feta a Alcalá de Henares per impuls i sota la direcció del cardenal Jiménez de Cisneros; i 6) Espanya als albors del temps modern: representació dels estudis creats per la Junta de Comerç a la Casa-Llotja de Barcelona.²

La resposta arribà a començaments de l'any següent, moment en què el Ministeri de Foment autoritzà la Junta a publicar el programa del concurs per a l'execució dels sis grans quadres del Paranimf. Quan el dia 3 de febrer de 1880 va tenir lloc la sessió de la Junta, el president manifestà que ja s'havia executat tot el que es deia a la Reial ordre publicada el 17 del mes anterior a la *Gaceta de Madrid*. La Junta ja havia enviat a les acadèmies de belles arts i a la d'Espanya a Roma exemplars del programa i plànols litografiats de la decoració del Saló de Graus. També es deia que diferents acadèmies havien contestat mostrant la seva satisfacció pel projecte. Com que en aquesta ordre només es feia referència als grans quadres del Paranimf, no és estrany que la Junta enviés una nova comunicació al Govern, en què demanava que autoritzés l'execució dels retrats i altres treballs pictòrics que constaven en el projecte. Al cap d'uns mesos, el 14 de setembre de 1880, el secretari autoritzava la Junta, per mitjà d'una altra Reial ordre, de data 27 d'agost, a encarregar les obres als artistes que cregués convenient i a adquirir els retrats que havien de figurar a la universitat i que formaven la secció del pressupost i projecte corresponent.³

El temps de realització dels treballs seria de dos anys. Les condicions del concurs constaven de vuit articles: 1) els artistes que hi participessin havien de ser espanyols; 2) havien de presentar un esbós en un termini fixat des de la publicació d'aquest anunci a la *Gaceta de la Provincia*, la mida havia de ser 1,58 x 0,86 m i havien de presentar un fragment de quadre acolorit que compregués una de les seves figures; 3) les figures del primer pla havien de ser de mida natural; 4) es farien fotografies dels esbossos, que quedarien en poder de la Junta. El termini marcat era d'un any per a la finalització del quadre; 5) el premi de l'esbós seria la realització de l'obra i l'autor podia percebre el terç del valor del quadre; 6) la retribució de

¹ Llibre d'actes de la Junta Econòmica i Directiva 1873-1885, lligall 41-5-5-17, 23 d'octubre de 1879, p. 29. Arxiu de la Universitat de Barcelona.

² *La Vanguardia*, 16 de març de 1882, p. 1743.

³ Llibre d'actes de la Junta Econòmica i Directiva 1873-1885, lligall 41-5-5-16, 27 d'agost de 1880, p. 165; 14 de setembre de 1880. Arxiu de la Universitat de Barcelona.

l'obra era de 7.500 pessetes. Hi hauria un accèssit de 1.500 pessetes amb la devolució de l'obra; 7) l'esbós s'havia de marcar amb un lema, escrit en una plica tancada i segellada; 8) el jurat que havia de triar les obres es reuniria a Barcelona i seria el mateix per a tots els treballs.

A principis de 1882, s'havia acabat el termini de presentació dels esbossos per als grans quadres. A començaments de 1882, un dels punts tractats a la Junta que tingué lloc el 18 de febrer, fou el de transcriure el document enviat pel director de la Reial Acadèmia de San Fernando amb la voluntat d'accedir a fer el nomenament del jurat que havia de qualificar els treballs presentats al concurs per la pintura dels sis quadres a l'oli amb destí al Paraninf de la Universitat. El nomenament del jurat va tenir lloc el 18 de febrer de 1882. Els vocals de l'esmentat jurat foren Pau Milà i Fontanals, Claudi Lorenzale, Lluís Rigalt, Antoni Caba i Juan de Arana. En un primer moment, el president va ser el pintor Benet Mercadé, però va renunciar al càrrec per motius de salut. El substituïria el rector de la Universitat, Julià Cassanya. Tot just configurat el jurat, es va traslladar a la sala on estaven dipositats els treballs presentats al concurs.

A la sessió de la Junta del 24 d'abril de 1882 es llegia un ofici del jurat qualificador en el qual es donaven a conèixer els treballs premiats, alhora que es deia que havia quedat desert l'assumpte número 4 del programa del concurs, el tema del qual era els consellers de Barcelona demanant al rei Alfons V a Torre Octavia una reial cèdula per a la creació d'uns estudis generals o universitaris a Barcelona. Els premis de l'assumpte primer, segon i tercer, i els accèssits dels assumptes cinquè i sisè els va obtenir Dionís Baixeras. El premi del cinquè el va obtenir Joan Bauzá i Mas, i el del setè seria per a Antoni Reynés. Felip Massó i Falp va rebre l'accèssit del segon assumpte.

En un primer moment, els sis quadres tenien una mateixa mida. L'espai que quedava lliure estava destinat a situar-hi els quadres de les quatre virtuts cardinals, que estarien als costats del lloc que corresponia a l'estrat del cos acadèmic. Finalment, però, se suprimiren aquestes al·legories i es decidí fer els quadres que havien d'anar al costat de l'estrat acadèmic d'una mida més gran. El motiu d'aquest canvi fou econòmic, tal com podem llegir en una de les actes de la Junta Econòmica i Directiva:

«Asimismo, en beneficio del decorado del Paraninfo y al objeto de aumentar en lo posible la escasa retribución que por sus cuadros han de percibir los autores de los bocetos premiados sobre asuntos quinto y sexto del programa, resolvió también la junta de acuerdo con el jurado acudir a la Dirección general pidiéndole que se sirva acorde que se supriman los cuadros de las cuatro virtudes cardinales proyectados a ambos lados de los dos grandes lienzos que corresponden al estrado del cuerpo académico, dar a los dos lienzos mayor extensión añadiéndoles la que tienen a los cuadros que se propone suprimir y añadir la cantidad de 2500 pts en que estos se hallan presupuestados, a la que hay designada para los grandes cuadros sobre los temas quinto y sexto, o sea 1250 pts para cada uno.»⁴

Tal com s'assenyala en el llibre *Pintures de la Universitat de Barcelona*,⁵ les sis composicions es disposaren als costats del saló, tres a cada banda. Les més grans i més connectades a l'àmbit universitari són al sector de la capçalera, i la resta, al sector lliure entre les troncs i el nàrtex dels peus. Les obres estan ordenades cronològicament: al costat dret i des del nàrtex del Paraninf se succeeixen les teles sobre el califat de Còrdova, la fundació de la

⁴ Llibre d'actes de la Junta Econòmica i Directiva 1873-1885, lligall 41-5-5-17. 30 de gener de 1882, p. 50; 18 de febrer de 1882. Arxiu de la Universitat de Barcelona.

⁵ ALCOLEA, S; COLL, I; GARRIGA, J. *Catàleg de les pintures de la Universitat de Barcelona*. Universitat de Barcelona, 1978.

Universitat de Barcelona i la Junta de Comerç; i al costat esquerre, les del concili de Toledo, la cort d'Alfons X i la Bíblia Políglota d'Alcalà.

Evidentment, l'elecció dels temes havia estat d'alguna manera imposada o, més ben dit, condicionada per les decisions de Madrid. Lògicament, si no hagués estat així, els assumptes triats haurien estat molt diferents. Efectivament, en els llibres d'actes de 1867 es posa de manifest que els assumptes que la comissió va decidir que havien de tenir els quadres que s'havien de col·locar al Saló de Graus eren els següents: 1) La unió de les universitats de Barcelona i Lleida en presència del papa Benet XIII en temps del rei Martí; 2) La fundació dels estudis de la Llotja; 3) La proclamació dels usatges; 4) La formació de la primera carta geogràfica; 5) El consistori del Gay Saber presidit pel marquès de Villena; 6) Arnau de Vilanova.⁶ Aquests temes estaven totalment relacionats amb la permanent vitalitat cultural catalana.

(ICM)

⁶ Llibre d'actes de la Junta Econòmica i Directiva 1873-1885, lligall 41-5-5-17. 14 d'abril de 1867, p. 46-47. Arxiu de la Universitat de Barcelona.